

گیاهداروها

کاربرد درمانی گیاهان

به انضمام تصاویر رنگی

تألیف

مهدی به خيال

نشر وایین

سرشناسه	:	به‌خیال، مهدی، ۱۳۵۹-
عنوان و نام پدیدآور	:	گیاهداروها: کاربرد درمانی گیاهان به انضمام تصاویر رنگی
مشخصات نشر	:	همدان: نشر راین، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	:	۱۹۶ص.: مصور (رنگی).
شابک	:	978-600-94927-3-2
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبای مختصر
یادداشت	:	این مدرک در آدرس http://opac.nlai.ir قابل دسترسی است.
یادداشت	:	کتابنامه.
شماره کتابشناسی ملی	:	۳۷۶۶۵۷۷

گیاهداروها (کاربرد درمانی گیاهان، به انضمام تصاویر رنگی)

تألیف: مهدی به‌خیال

طراحی روی جلد: مصطفی قهرمانی‌ارشد

کتاب‌آرایی: به‌خیال، پوروهایی

حروف‌نگار: طیبه فیلی

چاپ یکم: ۱۳۹۴

نشر: راین

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ: هانی

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۴۹۲۷-۳-۲

فروشگاه و دفتر انتشارات

همدان، خیابان بوعلی، پاساژ ایران، تلفن ۰۸۱-۳۲۵۱۰۰۴۸ و ۰۹۱۸۷۰۲۲۸۷۴
همه حقوق برای مؤلف محفوظ است.

فهرست مطالب

پیش گفتار / مهدی به خیال..... الف - ج

□ بخش اول..... ۴۲-۱

گیاهداروهای بیماری‌ها (از سر تا پای)..... ۴۲-۳

□ بخش دوم..... ۱۴۰-۴۳

معرفی و خاصیت یکصد گیاه (الفبایی)..... ۱۴۰-۴۵

■ نمایگان..... ۱۵۵-۱۴۱

۱) فهرست گیاهداروهای بیماری‌ها..... ۱۴۳

۲) فهرست الفبایی یکصد گیاه (با برابری لاتین)..... ۱۴۸-۱۴۴

۳) نام‌نامه (کسان و جای‌ها)..... ۱۵۱-۱۴۹

۴) نام‌های لاتین گیاهان..... ۱۵۳-۱۵۲

۵) کتاب‌نامه (منابع کتاب)..... ۱۵۵-۱۵۴

تصاویر..... ۱۸۳-۱۵۷

پیش‌گفتار

ابتدا بایستی به چرایی شکل گرفتن کتاب «گیاهداروها» و داستان نسخه‌پیچی خود پردازم، که چه شد به این حوزه وارد شدم. ماجرا بر می‌گردد به چند سال پیش، که بنا به توصیه‌ی نویسنده‌ای شوریده‌حال و علاقه‌مند به فرهنگ عامه‌ی همدان به این کار کشیده شدم. ایشان اظهار می‌داشتند که در ادامه‌ی کارهای پژوهشی خود به گردآوری گیاهان بومی همدان مشغول بوده است، و نوشته‌هایی را تهیه کرده، و خواست همراهش شوم و با ویرایش و قدری اصلاحات آن را به چاپ برسانم، وی آن‌ها را در اختیارم نهاد. چون آشنایی اندکی با او و کارهایش داشتم. پذیرفتم و کار را پس از قدری ویرایش به حروف‌چینی سپردم و پس از آن به تحقیقات پراکنده‌ای پرداختم اما هرچه تحقیقات بیشتر می‌شد دامنه‌ی کار وسیع‌تر و اشکالات و اغلاط آن کتاب بیشتر خودنمایی می‌کرد؛ تا آن‌جا که عنوان «گیاهان بومی همدان» را لایق اثر ندانستم، چرا که به گمان ایشان، یا تعلق خاطرش به همدان بود که برای هر گیاه نوشته بود: «گیاهی که در الوندکوه بسیار می‌روید، این گیاه مفید سنتی در کهن شهر تاریخی همدان و...» در صورتی که آن گیاه بیچاره زادگاهش هند، چین، مصر و یا کشورهای دیگر بوده است که به دلایلی به کشور ایران رسیده و شاید در نهایت سر از همدان هم درآورده است، پس به هیچ وجه جملات کلیشه‌ای که برای آن تعداد گیاه آورده بود صدق

نمی‌کرد، پس از اصلاح این موارد به‌نکات دیگر دست یافتم که گیاهی که با چند نام مشهور بوده است وی این‌ها را جدا کرده و با نام‌های مختلفی آورده است، از طرفی دیگر اگر بخش‌های مختلف گیاهی هم‌چون برگ، ریشه و ساقه‌ی آن ارزش دارویی داشته هر کدام را با یک نام جدا ذکر کرده بود؛ در این‌جا بود که متوجه شدم کار اصلاح شدنی نیست و ایشان هم از این همه تغییرات طبیعتاً راضی نیستند، لذا این بود که دیدم چه فرصتی را برای این کار اختصاص داده و چه بسیار خطا رفته‌ام.

چنین بود که تصمیم گرفتم یادداشت‌های پراکنده‌ام را که در این بین به‌دست آورده‌ام به‌شکل کتابی مستقل درآورم. از آن‌روی تحقیقات را بیشتر کردم و با کتاب سترگ قانون شیخ‌الرئیس ابوعلی‌سینا، بیشتر آشنا شدم و از طرفی به‌دیگر کتاب‌های رنگارنگی که با نام‌های گیاهان دارویی منتشر شده بود و از روی یکدیگر کپی‌برداری کرده بودند برخوردارم، به‌هر شکل ناخواسته در این راه آمده بودم و تصمیم گرفتم کار را به‌سرانجام رسانم؛ ابتدا منبع اصلی را کتاب قانون، شیخ‌الرئیس ابوعلی‌سینا، [ترجمه‌ی عبدالرحمن شرف‌کندی (هه‌زار)، ۸جلد، انتشارات سروش، تهران، ۱۳۹۰]، در نظر گرفتم و بیشترین استفاده را از این کتاب بردم؛ اما بودند گیاهانی که در این کتاب نیافتم (۲۰ گیاه) و آن‌ها را با ستاره [*] نشان کردم.

در تعریف گیاه در فرهنگ‌ها آمده است (نقل به‌مضمون): «هر رستنی که از زمین می‌روید گیاه می‌نامند، و شناخت انواع گیاهان را علمی است به‌نام بُتَانِیک (معرفة النبات)» پس پرداختن به گیاهان، معرفی و خواص آن‌ها مبحثی عظیم، پیچیده و مهم است. یا باید در این زمینه عالم بود یا به‌صورت تجربی حکیم؛ که البته از این دو جهت بی‌بهره و بی‌نصیب، جز آن‌که به‌صورت محدود تحقیقاتی انجام داده و بعضی از نوشته‌های بزرگان را خوانده و از آنان نقل کرده‌ام.

اما گیاهداروها در این اثر بر اساس پیشنهاد دکتر پرویز اذکائی در دو بخش تنظیم شده است؛ در بخش نخست بیماری‌ها (از سر تا پای) نام برده شده و گیاهانی که برای آن بیماری مفید است مختصراً شرح داده شده است، در بخش دوم بر حسب حروف الفبای فارسی یکصد گیاه دارویی را که آشهر، شناخته‌تر و دارای مواد مؤثر و با ارزشی بود انتخاب کرده سپس مختصر جزئیاتی از تاریخچه، کاربرد، خاصیت و شیوه‌ی استفاده از آن را به‌موجزترین شکل شرح داده‌ام. دلیل این تقسیم‌بندی نیز بیان ویژگی‌های کامل گیاهان بوده که ذکر برخی از آن‌ها در بخش نخست غیرضروری می‌نمود. از سویی دیگر باید در نظر داشت که شیوه‌ی استفاده از داروها متفاوت است و به‌صورت‌های مختلفی چون جوشانده، دم‌کرده، مخلوط، گرد، افشره، قرص، ضماد، شیاف و مرهم کاربرد داشته‌اند که بایستی در نحوه‌ی استفاده‌ی آن‌ها دقت شود. برای آشنایی و بهره‌ی افزون‌تر خواننده در بخش پایانی کتاب، تصاویر گیاهان بر اساس شماره‌ی مدخل‌های بخش دوم ضمیمه شده است.

اما چند نکته‌ی کلیدی را در زمینه‌ی استفاده‌ی گیاهان دارویی در پایان بایستی یادآور شوم؛ ابتدا زمان برداشت گیاه، سپس نحوه‌ی خشک کردن و نگهداری (بسته‌بندی) آن، هم‌چنین مخلوط کردن گیاهان را با همدیگر باید با دقت انجام داد چرا که در صورت اشتباه مخلوط بعضی گیاهان با یکدیگر تولید سم می‌کنند، و از همه مهم‌تر مزاج شخص و شیوه‌ی مصرف را باید در نظر گرفت.

مهدی به‌خیال

همدان، زمستان ۱۳۹۳.